

ТЕОРІЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Гривківська О.В., д-р екон. наук

Національний університет харчових технологій

Реалії сьогодення є такими, що світ перебуває у процесі глобалізації, що являє собою «...зростаючу економічну взаємозалежність країн світу, перетворення їх на єдиний глобальний організм зі своїми власними законами, тенденціями розвитку [1], викликами та загрозами. Її основною особливістю є те, що глобалізація як явище – досить суперечлива: достатньо сприятлива для розвинених та складна для менш розвинених країн. Вона сприймається, як об'єктивна реальність, що привносить у розвиток світової економічної системи певну диференціацію, чим, відповідно, позначається на подальшому історичному шляху розвитку тих чи інших країн і народів. Розвиток глобалізації посилив позиції Європейського Союзу в активізації та поширенні масштабності географії інтеграційних процесів, який у певній мірі виконує балансуючі функції по відношенню до негативних її проявів, залучаючи все нових гравців до процесу моделювання нового економічного простору і перебуваючи у проекції дії теорії зацікавлених сторін. Усі суб'єкти, про яких буде згадано нижче, є її безпосередніми і гравцями, і учасниками.

Відтепер щодо інтеграції України і українців. Стосовно широких верств населення в Україні, то, питання інтеграції для них визначаються просторовою єдністю: історичною долею, географічним розташуванням можливого союзника [2], можливістю адаптаційних змін у філософії ведення бізнесу, мотивами формування зовнішньополітичних мотивів у контексті забезпечення безпеки. Євроінтеграційний вектор розвитку для України – це доступ до інноваційно-інвестиційного «...оновлення економіки, підвищення конкурентоспроможності

вітчизняного виробника та можливість виходу на єдиний внутрішній ринок ЄС»[2] та в цілому підвищення рівня життя у країні.

Що маємо зараз і які кроки зроблені? Попри дружні союзні відносини у складі Радянського Союзу, партнерські – з 1991 року за умов здобуття суверенітету з російським ринком до 2014 року, які втрачені через загострення військово-політичного конфлікту та російське вторгнення в Україну 24 лютого цього року. Це зумовило посилення інтеграції України до європейського ринку, попередні кроки до чого було зроблено 1 січня 2016 року, відколи діє економічний розділ Угоди – зони вільної торгівлі з Євросоюзом, з 1 вересня 2017 року – ввійшла в силу Угода про асоціацію між Україною та Євросоюзом. За цей період зовнішня торгівля України з країнами ЄС значно зросла. За результатами 2021 року питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС склала 39,2% від загального обсягу торгівлі України (у 2020 році – 38,8%) [3]. З 4 червня 2022 року торгівля між Україною та ЄС здійснюється згідно Регламенту Європейського Парламенту та Ради №2022/870 від 30 травня 2022 року про тимчасову лібералізацію торгівлі, яка доповнює торгові поступки, що застосовуються до української продукції відповідно до Угоди про асоціацію у відповідь на прохання України максимально полегшити умови експорту продукції в умовах війни з метою поглиблення торговельних відносин з ЄС та продовження експорту до інших країн світу.

Трудова міграція. В Україні на даний час схвалено Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р з метою зниження адміністративних бар'єрів для свободи пересування в Україні; створення необхідних умов для повернення та реінтеграції українських мігрантів в українське суспільство; сприяння легальній міграції в Україну, узгодженій із соціальною політикою та економічним розвитком країни.

За дослідженнями, проведеними на замовлення Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Норвегія та Державного

департаменту Сполучених Штатів Америки у квітні-червні 2017 року, були отримані наступні дані. Трудова міграція з числа українців на початок 2017 р. склала близько 1 млн. осіб [3], що, з одного боку, розглядається Євросоюзом, як шанс, а з іншого, – як загроза. Згідно даних Звіту про міжнародну міграцію (World Migration Report 2022), Україна посідає 8 місце у списку країн, громадяни яких виїжджають на роботу за кордон, із показником 5,5-6 мільйонів осіб [4].

Питання конкурентоспроможності України. За даними Світового рейтингу конкурентоспроможності Україна посіла 60-е місце у 2017–у році, у 2021 році – 54-е [5]. Серед нагальних питань, які потребують вирішення, – звільнення території держави від російського агресора, недопущення або чи подолання імовірної епідемії коронавірусу, економічне відновлення, розширення міжнародного та державно-приватного партнерства (особливо для інфраструктурних проєктів), створення сприятливих умов для активізації бізнесу, що вимагає випробування різноманітних методів та прийомів, які б сприяли повороту вектора розвитку підприємств у напрямку досягнення фінансової стабільності, високого рівня економічної безпеки та конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Оскільки ми торкнулись питання успішності здійснення підприємницької діяльності, то у цьому контексті у всіх країнах урядовці, теоретики та кола зацікавлених осіб чинять спроби розв'язання нагальних питань. Неможливість використання відомих макроекономічних економічних теорій регулювання економіки у чистому вигляді потребує в умовах сьогодення використання все нових і нових інструментів стабілізації економічного середовища і підвищення ефективності діяльності підприємств, як первинних ланок економіки. На нашу думку, у цьому контексті, цікаво було б згадати та звернутись до основних положень теорії зацікавлених осіб (stakeholders), основним предметом дослідження якої є взаємовідносини різних груп та індивідів, що реалізують свої інтереси, пов'язані з діяльністю певного підприємства, без ефективної взаємодії з якими підприємство не може успішно розвиватися.

Уперше термін «стейкхолдери» (stakeholders) почав використовуватися у 1963 р. у внутрішній документації Стенфордського науково-дослідного інституту (Stanford Research Institute) щодо «тих груп, без підтримки яких організація перестане існувати»; у широкий науковий обіг концепцію стейкхолдерів увів Едвард Фрімен (Edward Freeman) у 1984 році у роботі «Стратегічний менеджмент: стейкхолдерський підхід», в якій визначив зацікавлених осіб, як «будь-яких індивідів, груп чи організацій, які мають суттєвий вплив на рішення, що приймаються фірмою, та/або знаходяться під впливом цих рішень» [6, с. 46] і запропонував до розгляду оригінальну модель фірми та її зовнішнього і внутрішнього оточення, як набору зацікавлених в її діяльності сторін, інтереси і вимоги яких повинні братися до уваги і задовольнятися менеджерами як офіційними представниками фірми. Вихідні концептуальні положення Е. Фрімена одержали широку підтримку у наукових колах та були поглиблені у значній кількості теоретико-методичних та практичних розробок Т. Дональдсона, Л. Престона, Р. Мітчела, Т.М. Джонса, А.С. Уікса, Дж. Поста, Л. Престона, С. Сакса, С. Скотта, П. Данселмі, що дозволило формулювати і реалізовувати управлінські рішення в напрямі забезпечення ефективної взаємодії та задоволення інтересів різних учасників господарської діяльності.

Результати аналізу сучасних напрацювань зарубіжних та вітчизняних науковців дозволили сформулювати перелік основних характерних рис теорії зацікавлених сторін:

- трансформація цілей підприємства, які є набагато ширшими, ніж створення прибутку для його власників;
- підприємство розглядається, як господарська організація та об'єднання інтересів її учасників;
- акцент на задоволенні інтересів різних учасників господарської діяльності, без ефективної взаємодії з якими підприємство не може успішно розвиватися;

- існування взаємного впливу між підприємством та зацікавленими сторонами;
- сукупність інтересів стейкхолдерів визначають траєкторію розвитку підприємства;
- існування взаємозв'язку між управлінськими процесами та результатами діяльності підприємства, що виникають відносно ресурсних відносин підприємства з його зацікавленими сторонами;
- формування засад соціальної відповідальності бізнесу перед усіма економічними суб'єктами – стейкхолдерами.

Таким чином, управлінські пріоритети, у відповідності до теорії зацікавлених осіб, зміщуються від орієнтації на поточний рівень функціонування підприємства, що полягає у здійсненні діяльності, спрямованої на перетворення ресурсів у продукт для отримання прибутку, до формування такого унікального набору відносин, що сприятиме забезпеченню його стійкості, життєздатності та створення умов для розвитку. На наш погляд, макрорівень використання теорії зацікавлених в умовах сьогодення є лакмусовим папером її реалізації на макрорівні та його логічним продовженням, що сприяє прискоренню розв'язання назрілих питань між зацікавленими сторонами – Україною та Євросоюзом, Євросоюзом та Україною.

Література

1. Вітер І. Вплив глобалізації на європейські інтеграційні процеси / І.Вітер. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19852/17-Viter.pdf?sequence=1>
2. Глобалізація та Євросоюз: чотири погляди з України. URL: <http://dialogs.org.ua/ru/cross/page1030.html>
3. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми в Україні, 2017. URL:

http://iom.org.ua/sites/default/files/migration_and_human_trafficking_in_ukraine_2017_ukr.pdf

4. Трудова міграція: чи побільшає українських заробітчан у 2022 році?

URL : <https://eba.com.ua/>

5. Світовий рейтинг конкурентоспроможності. URL:

<https://www.ukrinform.ua/>

6. Freeman R.E. Strategic Management. A Stakeholder Approach. Boston: Pitman, 1984. P. 46.